

**Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž**

**Tarmo Muld
PK O6O**

**ISIKUTE KINNIPIDAMINE
MASSILISE KORRATUSE KÄIGUS**

Lõputöö

Juhendaja:

Jaak Kiviste, MA

Kaasjuhendaja:

Ülle Vanaisak, MA

Tallinn 2010

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: juuni 2010 Lehekülgede arv 45
Töö pealkiri: Isikute kinnipidamine massilise korratuse käigus	
Töö autor: TARMO MULD	Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada kiirreageerijate taktikalised võimalused massirahutusel süüteo sooritanud isiku kinnipidamiseks ja tema süüteo tõendamiseks. Suurimaks probleemiks on see, et isikute kinnipidamine massilise korratuse käigus ja nende süütegude tõendamine ei ole piisavalt efektiivne.</p> <p>Töö teoreetilises osas on kirjeldatud erineva väljaõppega politseiametnike võimekust massirahutustel sekkumiseks. Samuti on antud ülevaade erinevatest meetoditest, kuidas isikute kinnipidamist massilise korratuse käigus teostab tavapolitseinik, tugiüksuse politseinik ja politseinik-kiirreageerija. Töö teoreetilises osas toetutakse autoritele Saar, Kiviste, Almosen ning kasutatakse politseialast uurimust.</p> <p>Töö uurimuslik osa toetub kvalitatiivsele uurimismeetodile. Uurimistöö meetodina kasutati intervjuerimist ja taktika analüüsi. Valimi moodustasid politsei-uurijad, kes tegelesid 2007. aasta aprillisündmuste süüteo sooritanud isikute süütegude tõendamisega. Uurijatelt uuriti nende kokkupuudet kiirreageerimisüksuse tööga. Samuti sooviti teada, kuidas võiks edaspidi paremini tegutseda isikute kinnipidamise käigus nende süütegude tõendamisel. Veel küsiti uurimuse käigus kuidas ja milliseid tõendeid oleks võimalik ja vajalik massirahutusel kinnipeetud isikute süütegude tõendamisel kasutada. Taktika analüüsi käigus uuriti kiirreageerijate taktikat mis tõestas, et isikute kinnipidamise taktika vajab täiendamist.</p> <p>Uurimistulemustest selgus, et süüteo sooritanud isikute kinnipidamisel massirahutuse käigus polnud isikute süüteod korrektselt fikseeritud. See tähendab, et kinnipidamist teostanud politseinikud kogusid asitõendid kokku ilma neid kuriteo sooritanud isikuga seostamata, mis tingis selle, et varastatud esemeid polnud kellegagi siduda ja kurjategijad pääsesid karistusest.</p> <p>Tööl on praktiline väärtus, aidates politsei kiirreageerijaid süüteo sooritanud isikute kinnipidamist ja süütegude tõendamist efektiivsemaks muuta. Kinnipidamistaktika on praktiliselt rakendatav, hästi treenitav ja vastab seaduse nõuetele.</p>	
Võtmesõnad: kiirreageerija, isikud, asitõendid, kinnipidamine, massirahutus.	
Võõrkeelsed võtmesõnad:incriminating evidence, civil disorder, rioting, criminal detention, riot police, riot control.	
Säilitamise koht: Tallinna Sisekaitseakadeemia Politseikolledž	
Kaitsmisele lubatud: Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuete Juhendaja: Jaak Kiviste	Allkiri

SISUKORD

Mõistete ja lühendite selgitused	5
SISSEJUHATUS	6
1. Sissejuhatus masside juhtimise taktikasse	8
1.1. Rahvamassi liigid ja selle kontrollimise taktikalised võimalused.....	8
1.2. Rahvamassi kontroll süüteomenetluslike meetmete abil	12
1.2.1 Kinnipidamistaktika mõjususe ja karistus	13
1.2.2. Ennetustöö	14
2. NÕUDED ISIKU KINNIPIDAMISELE JA TÕENDAMISELE.....	15
2.1. Isiku kinnipidamise seaduslikud alused	15
2.1.1. Isiku kinnipidamine süüteomenetluses	16
2.1.2 Tõendi sisule esitatavad nõuded	19
2.1.3. Massirahutuse süüteo. Karistusseadustik (KarS)	20
2.1.4. Kriminaalmenetlusseadustikus esitatud nõuded isiku kinnipidamisele (KrMS)	22
2.1.5. Väärteomenetluse seadustik (VTMS)	24
2.1.6. Avaliku koosoleku seadus (Av KS)	25
2.1.7. Politsei ja piirivalveseadus sätestatud nõuded isiku kinnipidamisele	26
2.2. Kokkuvõtte nõuetest politseile avalikul üritusel isiku kinnipidamisele.....	29
3.EMPIIRILISE UURINGU LÄBIVIIMINE.....	30
3.1. Uurimustöö olemus	30
3.2. 2007 aasta aprillirahutused	31
3.2.1. 2007 aprillirahutustes korda rikkunud isikute süütegude tõendamine.....	31
3.2.2. 2007 aasta massirahutuse käigus süütegude uurimisel ilmnunud suuremad probleemid.....	31
3.2.3. Massirahutustel kinnipeetud isikute süütegude tõendamine ja süütegude kvaliteetne menetlemine	32
3.2.4. Kiirreageerimisüksuste taktikaliste ettevalmistuse puudumine.....	33
3.3. Kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistamise parendamine.....	34

KOKKUVÕTE	39
SUMMARY.....	41
Viidatud allikate loetelu	42
Tabelite loetelu	43
Lisad.....	44

Mõiste ja lühendite selgitused

Avalik kord.....on ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning isikute subjektiivsete õiguste ja õigushüvede kaitstus.

Kuritegu.....on karistusseadustikus sätestatud süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine.

Süüteod.....on kuritegu ja väärtegu

Väärtegu.....on karistusseadustikus või muus seaduses sätestatud süütegu, mille eest on põhikaristusena ette nähtud rahaträhv või arest.

Õigusrikkumine.....õigusnormide rikkumine

Preventiivne tegevus.....mingisuguse tegevuse tõkestus, ärahoidmine

Legaliteet.....kohustus seadusi järgida

Õigusriik.....riik mis tugineb seaduste täitmisele

Positiivne üldpreventsioon.....normikohane käitumine

Eripreventsioon.....tegevus mis mõjutab kurjategijat, et ta edaspidi ei paneks toime kuritegusid (hirmutamise, kasvatamine, kindlustamine)

Õigusruum.....territoorium mis allub seadustele

Massiline korratus.....suure rahvahulga avalikku korda rikkuv tegevus

De-eskaleerimine.....rahvahulk rahuneb

Eskaleerimine.....rahvahulk muutub agressiivseks

Frustreerunud .....ebakindel

Illegaalne tegevus.....ebaseaduslik tegevus

Sund.....on füüsilise isiku (edaspidi isik), looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga erivahendiga või relvaga.

Seaduse reservatsioon.....seaduse lisatingimus

Süütuse presumptsioon.....ükski isik ei ole süüdi enne kui tema süü on tõendatud

Kontseptsioon.....vaadete korrastatud kogum

SISSEJUHATUS

Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 47 kohaselt on kõigil inimestel õigus ilma eelneva loata rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata. Piirangud on sätestatud avaliku koosoleku seaduses, mille § 14 lg 1 kohaselt on politseiametnikul õigus kõrvaldada koosolekult isikuid, kes rikuvad avalikku korda või kelle kohta on alust arvata, et nad võivad ette valmistada või toime panna kuriteo. Nimetatud ülesande täitmisel ja avaliku korra kaitsel juhindub politsei, politsei- ja piirivalveseadust järgides avaliku koosoleku seaduses toodud erisusi, süüteomenetluse tagamisel juhindutakse väärteo- ja kriminaalmenetluse seadustikest.

Kogemused, nii Eesti kui Euroopa praktikas näitavad, et rahumeelse kogunemise õiguse katteloori taga võidakse pahatahtlikult planeerida ja läbi viia vägivaldseid avalikke üritusi. Politsei sekkumine avalikel üritustel, massiliste korratuste või rahutuste ohu korral nõuavad politseilt spetsiaalset õiguslikku, taktikalist ja juhtimisalast ettevalmistust. Sageli ei piisa ainult preventiivsest tegevusest – koosoleku keelamisest ja vägivaldsete laialiajamisest – kuna sellega ei tagata legaliteedi ja õigusriigi põhimõtteid. Tähelepanu tuleb pöörata ka õigusrikkujate kinnipidamisele ja karistamisele, et tagada positiivne üldpreventsioon ja eripreventsioon, ehk mõjutada inimesi loobuma õigusrikkumisest. Selleks peab süüteole järgnema kohene ja kindel reaktsioon.

Seadused, õigusriiklikud põhimõtted ja kohtupraktika seavad isiku kinnipidamisele ja tõendite kvaliteedile kõrged nõuded ning nende täitmine nõuab politseilt suurt professionaalsust. Massilise korratuse olukorras on seda võimalik saavutada vaid spetsiaalset metoodikat ja taktikat kasutades ning treenides.

Uurimustöö teema *Isikute kinnipidamine massilise korratuse käigus* on uudne, kuna seda pole varem Eestis uuritud. Teema aktuaalsust tõestab asjaolu, et 2007 aasta aprillis massirahutuse ajal Tallinna kesklinnas pidas politsei kinni ca 1500 vandaalitsenud ja rüüstamist teostanud isikut, kuid suurem osa neist pääsesid karistusest.

Lõputöös on püstitatud **hüpotees**: „Eesti politsei väljaõpe ja kasutatud taktika massirahutustel süütegude toimepanijate kinnipidamiseks ja süütegude tõendamiseks on puudulik“.

Uurimistöö eesmärgiks on leida Eesti õigusruumi sobiv metoodika ja taktika massilise korratuse käigus isikute kinnipidamiseks. Politsei igapäevatoos kasutatav süütoe toimepanijate kinnipidamise ja tõendamise tava on ressursi ja ajamahukas, keeruline ning selle juhtimine suurüritusel on liialt komplitseeritud. Sellest tulenevalt on ülesandeks luua kiirreageerimisüksuste tarvis kontseptsiooni, mis oleks:

- lihtne, kiire ja vastaks seaduse nõuetele,
- lihtsalt õpitav (kognitiivne aspekt),
- hästi treenitav (tegevuslik aspekt)
- praktiliselt rakendatav (tõestab end reaalses elus)

Samas peab arvestama, et pole olemas kindlaid reegleid või kontseptsioone, mis kindlasti ja alati igas situatsioonis toimivad.

Antud teema puhul on olulisel kohal küsitleda eksperte, kes tegelesid 2007 aasta aprilli rahutuste järgselt kinnipeetute isikute süütegude tõendamisega, millised olid sellega seotud probleemid ja peamised puudused ning millised on ekspertide poolt pakutavad parandused isikute kinnipidamisel.

Töös kasutatavate allikate põhjal on ülesandeks uurida seaduslikku poolt, et isik kinni pidada ja süütegude tõendamine oleks korrektne ja isiku õigusi arvestav.

1. SISSEJUHATUS MASSIDE JUHTIMISE TAKTIKASSE

1.1. Rahvamassi liigid ja selle kontrollimise taktikalised võimalused

Rahvas moodustub hulgast inimestest, keda ei liida üksikisikute vahelised seosed. Inimesed on mingil põhjusel kokku tulnud ja neil on ühine huviobjekt. Juhti ja initsiaatorit omav ning organiseeritud massiüritus on reeglina rahumeelne ja ei vaja politsei poolset sekkumist. Seevastu negatiivne meeleolu, inimeste füüsiline lähedus, kõva lärm, võitlemine millegi eest või ühine huviobjekt põhjustavad stressi, mis võib vallanduda arutu tegevusena. Rahvahulgale omased tunnused võivad esile kutsuda massikäitumist, näiteks pimedat hirmu, kivide pildumist, tõkete ehitamist, eriti kui keegi sellist tegevust õhutab. Meeleavaldused, mis ähvardavad kontrolli alt väljuda ja vägivaldseks muutuda, vajavad kiiret politsei sekkumist riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitsmise nimel. (Ellonen jt 2002:47,49)

Rahvamassi saab agressiivsuse ja ohtlikkuse järgi jagada nelja kategooriasse, mis ohutumast alustades oleksid: tavaline rahvamass, uudishimulik rahvamass, ärritunud rahvamass ja agressiivne rahvamass. (Ellonen 2002: 48)

Tavaline rahvamass ei näita üles märkimisväärset grupikäitumist, puudub ühendav side või omavaheline suhtlemine. Olemas on kaks tavalise rahvamassi nõutavat elementi: *ruum* (ala) ja *inimesed*. Näiteks võib tuua turusituatsiooni, kus rahvamass koosneb erinevat tüüpi inimestest, kellel kõigil on oma eesmärk seal viibimiseks.

Uudishimulik rahvamass sarnaneb tavalisele rahvamassile – mõlemas on ruum (ala) ja inimesed, kuid uudishimulik rahvamass erineb kolmanda elemendi – *sündmuse* (*ajend*)– poolest. Sündmus on gruppi ühendavaks sidemeks. Näiteks võib tuua tulekahju, kuriteo sündmuskoha, õnnetuse sündmuskoha, spordivõistluse, kontserti või mõne muu kokkutulekut põhjustava sündmuse. Uudishimulikku rahvamassi on lihtne kontrollida kindla juhtimise ja suhtlemise abil.

Ärritatud rahvamassil on samad kolm uudishimuliku rahvamassi elementi (koht, ruum ja ajend), pluss neljas – *emotsiooni element*. Inimese emotsioonide spekter on väga suur.

Emotsioonide vallapäästmine mõjutab masside käitumist. Rahulik rahvahulk võib muutuda väga vägivaldseks, kui on olemas nn päästik. Päästikuks võib olla politsei tegevus, ärrituv rahvamass või mõni muu faktor. Ärritatud rahvamassi kõrge emotsionaalsuse tõttu peaks otsest vastuseisu vältima, kui vähegi võimalik. Sii gruppi kuuluvad näiteks keskkonnaaktivistid ja jalgpallifännid. Nad on kohal konkreetse sündmuse tõttu, on emotsionaalselt meelestatud, kuid ei ole reeglina koheselt agressiivsed.

Agressiivset rahvamassi iseloomustab vihameelsus ja agressioon. Selles on viis elementi: inimesed, ruum, sündmus, emotsioon ja *füüsiline tegevus*. Rahvamassi emotsionaalne tase on muutunud nii tugevaks, et see on arenenud füüsiliseks tegevuseks. See füüsiline tegevus on agressiivse rahvamassi kõige hävitavam ja ohtlikum element. Selleks, et agressiivset rahvamassi kontrollida, peab rakendama mitut meetet. Peamine eesmärk on vähendada massis olevate inimeste emotsionaalsuse taset, millega de-eskaleeritakse rahvamassi agressiivsust. Rahutuse mahasurumiseks võib olla vajalik kasutada füüsilist jõudu, sundi.

Politsei sekkumise võib samuti jagada selle sekkumise intensiivsuse järgi nelja kategooriasse. Sellest leebim oleks rahvamassi *monitoorimine ja jälgimine*, teise taseme moodustab *verbaalne sekkumine ja kommunikatsioon*, kolmanda taseme *füüsiline sekkumine* ja raskeim tase on politsei *erivahendite ja relvadega sekkumine*. Õige sekkumise taseme ja ajastuse valik mõjutab oluliselt massikäitumise intensiivsust ja suunda. (Kiviste 2009: 28,29,30)

Jälgimine on rahvamassi tegevuse ja selle arengute vaatlus. Seda informatsiooni saab kasutada eskaleerumisohu ennetamiseks või eskaleerunud olukorra lahendamiseks. Jälgimine on vältav protsess, mis jätkub politseiliste meetmete kasutuselevõtul ja peale seda. Ilma õigeaegse informatsioonita võib reageerimine spetsiifilisele olukorrale olla ebaadekvaatne, eskaleerida olukorda veelgi või olla ebapiisa, arvestades rahvamassi suuruse ja tüübiga. Vaatlusel on kolm põhieesmärki: info kogumine taktikaliste abinõude tarvituselevõtmiseks, kuritegude ennetamine, avastamine, tõkestamine ja tõendamine ning hilisemaks politsei tegevuse kontrollimiseks. Jälgimisel on otstarbekas kasutada nii vormis kui erariietes vaatlejaid ja kaamerameeskondi. Vajadusel saab vaatlusülesandeid täita ka täpsuslaskur.

Verbaalne mõjutamine ja kommunikatsioon. Osav agitaator võib pinges ja äraootaval positsioonil inimgrupi kiiresti agressiivseks rahvamassiks muuta ning suunata nende agressiooni mistahes sihtmärgi suunas. Samamoodi võib selliste oskustega inimene rahvamassi maha rahustada või ümber suunata, kasutades mõjutamiseks kõikvõimalikke kommunikatsioonivahendeid. Rahvamassi kujunemise algfaasis on selle liikmed frustrerunud ebakindluse ja segaduse tõttu. Massil on tarvis ja nad ise soovivad selgust ning juhtimist. Esimest isikut, kes hakkab selgeid juhiseid jagama, hakatakse tõenäoliselt järgima. Radikaalsed juhid saavad kergelt massi juhtides sellega manipuleerida. Mõnes olukorras on efektiivne suhtlemine massi liidrite ja osalistega ning seeläbi vältida tõsisemate meetmete rakendamist. Kui veenmine ja mõjutamine osutub võimatuks teeb hoiatamine rahvale üheselt selgeks, et tegemist on illegaalse tegevusega. Hoiatamise eesmärk on vähendada inimeste hulka rahvamassis enne otsese füüsilise tegevuse alustamist. Vahel piisab massi laialiajamiseks ainult hoiatusest. (Almosen 2003: 26)

Politsei füüsilise sekkumise võib omakorda jagada selle intensiivsuse järgi kahte astmesse. Sellest esimese moodustaks nn passiivne füüsiline mõjutamine, mille eesmärk on blokeerimine ja füüsiline rahvamassi juurdepääsu tõkestamine mingile alale või objektile või nende liikumistee suunamine. Selleks kasutatakse teisaldatavaid aedasiid, rivilisi formatsioone ja sõidukeid. Sageli piisab aga ainuüksi jõu demonstreerimisest. Sõltuvalt rahvamassi tüübist võib ainuüksi hästi varustatud ja distsiplineeritud üksuse rahva vaatevälja toomine mõjutada seaduskuulekale käitumisele või kaasa tuua kogunejate laialimineku. Visuaalse hoiatusena võib kasutada ka veekahurit ja koeri.

Politsei aktiivne füüsiline sekkumine ja erivahendite kasutamine on vajalik, kui muude leebemate vahenditega pole võimalik rahvamassi seaduskuulekale tegevusele mõjutada. Esmaseks sekkumise vormiks peaks olema üksikute **süüteo toimepanijate kinnipidamine** ja rahvamassist eemaldamine. Teiseks sekkumise vormiks on **suurearvulise inimegrupi kinnipidamine**. See meetod hoiab reeglina ära edasise vägivaldse tegevuse agressiivse massi poolt ning väldib uute agitaatorite lisandumise ja vanade väljumise alalt. Nimetatud tegevus nõuab suurt politsei ressursi ja seetõttu on sobilik väiksemate rahvahulkade suhtes. Agressiivsemate ja suurema vägivaldse massi tegevuse lõpetamiseks on vajalik **laialiajamine**. Laialiajamine on sihipärane tegevus rahvamassi vastu, eesmärgiga kindel ala rahvast puhastada ning ära hoida kahjude põhjustamine ning tagada ala julgestamine. Kui mass on hakanud laiali valguma, võib olla vajalik hoida massi liikumises õiges suunas

ning laialiaetud isikutele ei tohi anda võimalust uuesti koguneda. Sellel alal on pärast massi laialiajamist vajalik on korraldada patrullimine. Rahvamassi laialiajamiseks saab kasutada veekahurit ja eriotstarbelisi granaate. (Almosen 2003: 26)

Politsei tegevuse kombinatsioonid vastavalt rahvamassi tüübile on kujutatud maatrikstabelis.

Tabel 1. Politsei võimalik tegevus vastavalt rahvamassi tüübile (Kiviste 2009: 15).

Politsei tegevus	Jälgimine (informatsiooni kogumine ja analüüs)	Kommunikatsioon ja verbaalne mõjutamine, (Suhtlemine ja koostöö)	Passiivse jõu kasutamine (Suunamine, blokeerimine või laialiajamine)	Aktiivne jõu kasutamine (kinnipidamine, ümberpiiramine, erivahendeid kasutades laiali ajamine)
Rahvamassi tüüp				
Tavaline (ruum ja inimesed)	x			
Uudishimulik (ruum, inimesed, ajend)	x	x		
Ärritatud (ruum, inimesed, ajend, emotsioon)	x	x	x	
Agressiivne (ruum, inimesed, ajend, emotsioon, destrukttiivne füüsiline tegevus)	x	x	x	x

Välja toodud rahvamassi tüübist oleneb politsei sekkumise intensiivsus ja meetmete vajadus. Vastavalt konkreetsele olukorrale võib olla vajalik mitme meetme üheaegne rakendamine.

1.2. Rahvamassi kontroll süüteomenetluslike meetmete abil

Massirahutuste teket ja eskaleerumist on võimalik ennetada rahvahulgas toimepandavate süütegude kiire avastamise, kõrvaldamise ning kindla riigipoolse reaktsiooni tagamisega. Sellega vähendatakse üksisiku anonüümsust massis ja valmisolekut toime panna kuritegusid ning provotseerida selle kaudu massilisi rikkumisi. Kiire, arusaadav ja väärramatu reaktsioon ning karistus aitab oluliselt kaasa õiguskorra tagamisele suurüritustel ning võimaldab rahumeelsetele osalejatele vabalt teostada oma põhiõiguseid. Taktika põhijooned on kujutatud tabelis 2.

Tabel 2. De-eskalatsiooni taktika põhielemendid

MASSIRAHUTUSE ESKALEERUMISE RISKID	DEESKALEERIMISEKS	POLITSEI TEGEVUS
Õigusrikkumiste toimepanemise valmidus suureneb, kui puudub selle avastamise risk	Potentsiaalne õigusrikkuja peab tundma, et tema tegu võidakse avastada	Varakult märgata kurjategijaid ja kuritegusid, ehk avastamise riski suurendamine. Politsei on nähtav ja näeb, mis toimub.
Õigusrikkumiste toimepanemise valmidus suureneb kui puudub tabamise ja karistamise risk	Potentsiaalne õigusrikkuja peab tundma, et ta võidakse kinni pidada ja ta saab karistada	Kindel kurjategijate isoleerimine. Rahvas teab ja näeb, et politsei peab õigusrikkuja kinni.
Õigusrikkumise toimepanemisel tunnustust või üldist poolehoidu tunnetades jätkatakse õigusrikkumisi ning sellega ühinevad ka seni ebakindlad isikud	Rikkumisele järgneb kiire, selge ja väärramatu reaktsioon- kinnipidamine ja karistus.	Tagada lünkadeta tõendusahel, et karistamise riski suurendada. Meediakajastus süüdimõistmisel.

Nimetatud põhimõtte, kehtib kõigi politseiliste tegevuste suhtes ning on tunnustatud kriminoloogia teooria, kuid selle rakendamine massiüritustel nõuab spetsiaalset ettevalmistust. Nii ei ole tava politseijõud võimelised tegutsema massis ning situatsiooni dünaamilisust arvestades nõutavas tempos ning koordineeritult. Baasoskustega kiirreageerimisjõud aga ei suuda tagada tõendite kogumist ning kiiret infovahetust, ümberpaiknemist ning reageerimist. (Kiviste 2009:15)

1.2.1. Kinnipidamistaktika mõjus ja karistus

Kinnipidamise taktika kiire ja täpne toimimine on vajalik kurjategija tabamiseks kuriteo sooritamisel. Kinnipidamistaktikat läheb vaja juhul, kui kõik eelnevad kuritegu tõkestavad meetmed massirahutuse ajal pole oma mõju saavutanud ehk politsei poolsed suulised käsklused õigusrikkujatele lõpetada kuritegevus, minna rahumeelselt laiali, pole saavutanud soovitud eesmärki.

Politsei poolne kiire massirahutuse juhi või organisatorite kinnipidamine ja rahvahulgast eemaldamine on efektiivne lahendus vägivaldse rahutuse lõpetamiseks. Samuti on väga oluline õigusrikkuja kinnipidamine ja tema kuriteo jäädvustamine tehniliste vahenditega. Sündmuskoha filtergrupp koos kinnivõtjatega täidab kiirprotokoll, saatelehe, asitõendite lehe. Dokumenteerimise vajalikkus on videosalvestusel ja fotol. (Clements Lorei Der Schusswaffeneinsatz der Polizei, wissenschaftlicher verlag 1999 Berlin)

Karistus peab järgnema kuritegelikule tegevusele koheselt. Mida pikem on vahe kuriteo ja karistuse vahel, seda suurema innuga jätkab kurjategija oma kuritegelikku tegevust. Põhjuseks loetakse seda, et ajalise distantsi korral võib kurjategija saada oma tegevuse kohta kinnitust ja tuge oma sõprade poolt, kes innustavad isikut uutele kuritegudele. Kurjategija muutub karistamatuse tunde tõttu ebaausaks, hakkab varastama või muutub teiste kaaskodanike suhtes füüsiliselt agressiivseks. (Saar 2005: 253, 254)

Samas ei saa ära unustada fakti, et karistus mõjub erinevalt erineva sotsiaalse astmega isikutele. Karistamise hirm ja võimalus, et võib uuesti sattuda arestikambrisse, paneb parema majandusliku kindlustatusega isiku käituma seaduskuulekalt. (Saar 2005: 255)

Suuline märkus, lõpetada avaliku korra rikkumine, mõjub erinevalt alkoholihoobes ja mittehoobes isikutele. Alkoholihoobes isik võib muutuda peale korralekutsumist agressiivseks ning käituda provokatiivselt. Eriti, kui ta näeb, et keelule ei järgne vahetut sündi. Mittehoobes isikule piisab tähelepanu juhtimisest rahunemisele ja lõpetada avaliku korra rikkumine. Selline inimene saab aru oma ebaadekvaatses käitumisest ja allub korrale.

1.2.2. Ennetustöö

Kuritegevuse ennetustöö üheks keskseks küsimuseks on, kas ellu viidud abinõud realselt probleemi ulatusele ja iseloomule soovitud suunas mingit mõju annavad.

Kuritegevuse ennetamise tööd võib kokku võtta järgneva viie astme abil:

1. kohaliku probleemipildi kaardistamine;
2. kohaliku probleemipildi analüüs ja diskussioon;
3. abinõude planeerimine;
4. abinõude rakendamine;
5. abinõude hindamine;

Need viis astet moodustavad niinimetatud **kuritegevuse ennetamise protsessi**. Kohaliku probleemipildi kaardistamine on oluline, kuna tekib ülevaade kuritegelikest piirkondadest. Samuti kurjategijatest, kes elavad antud elukeskkonnas. Teades kuritegelikke isikuid saab teostada probleemipildi analüüsi selleks, et planeerida politseilisi tegevusi massirahutuse korral antud piirkonnas. Vastavalt piirkonna ja isikute tundmisele oskab politsei rakendada meetmeid kurjategijate ohjamiseks. (Saar 2007: 56)

Kohaliku kuriteosituatsiooni kaardistamisel tehakse võimalik kuriteosituatsioon kindlaks statistilise uuringu põhjal, ohvri- ja latentse (varjatud) kuritegevuse uurimuste ning asjatundjate küsitluste kaudu. Sel teel saadakse andmeid kuritegevuse regulaarsuse, sündmuskoha ja -aja, situatsiooni ja kuritegudes osalejate kohta. Kaardistamisetapil vaadatakse üle ka kuritegevuse ärahoidmiseks kasutada olevad või lisaks kaasatavad jõuvarud. Kavandatud abinõud peaksid tuginema situatsiooni kaardistamisele, olemasolevate jõuvarude üksmeelsele kasutamisele ja objektide kindlaksmääramisele. Kirjalikult koostatud plaan sisaldab eesmärgi, vastutuse jaotust, ajakava ning elluviimise efektiivsuse mõõtmist ja hindamist. (Kiehelä, Virta 2000: 17)

Statistiliste uurimusi põhjal saadakse andmeid kuritegudes osalejate kohta. Teades, millised kurjategijad elavad antud piirkonnas, on võimalik oletada massirahutuse agressiivsust. Arvestada vastavalt olukorra teadmisele politseijõudude ja -vahendite suurust. Kui palju on vaja politsei eriüksuse liikmeid ja millised peavad olema politsei erivahendid isiku kinnipidamiseks. (PPS 2010.a. § 27)

2. NÕUDED ISIKU KINNIPIDAMISELE JA TÕENDAMISELE

2.1. Isiku kinnipidamise seaduslikud alused

Politsei pädevus süütegude menetlemiseks ja süüteo karistuse täideviimisel tuleneb kriminaalmenetluse seadustikust, väärteomenetluse seadustikust, vangistuseseadustikust ja teatud osas ka muudest õigusaktidest.

KarS § 15 lg 3 alusel nimetatakse süüteks kuritegu ja väärtegu. Politsei järelevalve eesmärk väärtoemenetluses ja ka teistest seadustest tulenevatest kohustustest on oht kõrvaldada ja õiguspärane olukord taastada. Kuigi kurjategija kinnipidamine esialgse menetlustoiminguna võib kõrvaldada ohu avalikule korrale on see siiski süüteomenetluse seisukohalt teisejärguline eesmärk. Süüteomenetluse esmaseks eesmärgiks on süüteo toime pannud isiku väljaselgitamine ja karistamine.

Avaliku korra osaks on eelkõige avaliku õiguse normide järgimine. Igapäevane politseiline tegevus omab tähendust kõikide kehtivate õigusnormide järgimises, mille rikkumine tähendab süütekoosseisu (kuriteo- või väärteo) realiseerimist. (Laaring, Künapuu, Heinsoo, Mikiver 2010: 12, 13, 16)

Politsei peab oma tegevuses lähtuma **seaduslikkuse põhimõttest**. Seaduslikkuse põhimõte koosneb kahest osast: seaduse ülimuslikkusest ja seadusliku aluse põhimõttest. Seaduse ülimuslikkuse põhimõtte kohaselt peavad haldusasutused (mille hulka kuulub ka politseis) kinni pidama seadustest ehk ei tohi rakendada meetmeid, mis oleksid seadusega vastuolus. Seadusliku aluse e seaduse reservatsiooni põhimõtte kohaselt tohib avalik haldus tegutseda vaid siis, kui ta on selleks seadusega volitatud. (Mikiver, Mauer 2009: 19,72)

See põhimõte tuleneb Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 3 esimesest lõikest, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Seadusliku alus põhimõtte annab vastuse küsimusele kas ja millal on täitevvõim volitatud tegutsema.

Selle põhimõtte kohaselt peab iga riiklik abinõu, millega sekkutakse põhiõigustesse, tulenema põhiseaduslikust eesmärgist, olema sobilik, vajalik ja mõõdupärane. (Direktion der Bereitschaftspolizei: kiirreageerimisüksuse taktika juhend 2009)

Eesti põhiseaduses on see põhimõte väljendatud küll pisut üldisemal kujul, kuid siiski kajastatud §11, mille kohaselt tohib õigusi ja vabadusi piirata ainult kooskõlas Põhiseadusega. Need piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiravatavate õiguste ja vabaduste olemust.

Põhiseaduse § 20 sätestab igäiõe õiguse vabadusele ja isikupuutumatusel. Isiku vabadust võib võtta või piirata vaid seaduses sätestatud juhtudel ja korras, §-st 130 tulenevalt riigi julgeoleku ja avaliku korra huvides seoses erakorralise või sõjaseisukorraga. Isiku kinnipidamine võib toimuda süüteomenetluse või haldusmenetluse raames. Süüteomenetluses kinnipidamise eesmärk on rikkuja väljaselgitamine, süü tõendamise ja karistamine. Politsei ja piirivalve seadus § 3 lg 1 p 7 sisaldab pädevusnormi politseile süütegude menetlemise, karistuste täideviimiseks seaduses sätestatud alustel ja korras. Kinnipidamise ja vabaduse võtmise alused ning kord on sätestatud kriminaalmenetluse seadustikus ja väärteomenetluse seadustikus.

Haldusmenetluse raames isiku kinnipidamise eesmärk on ennetada rikkumisi ning tõkestada alustamata või lõpetamata süütegusid. Politseiseadus sisaldab ka haldusmenetluses kinnipidamise alused. Vabaduse võtmise alused võivad tuleneda teistest seadustest (nt tahtest olenematule psühhiaatrilisele ravile allutamise kord sisaldub psühhiaatrilise abi seaduses ja tsiviilkohtumenetluse seadustikus).

Iga isiku kinnipidamisel tuleb jälgida, kas tegemist on süüteomenetlusliku või haldusmenetlusliku toiminguga ning juhendada vastavatest õigusaktidest. Põhjus politsei sekkumise vajadusele võib tuleneda erinevatest õigusvaldkondadest. Sekkumist võib tingida teole järgnev ehk karistusõigusest tingitud vajadus või preventiivne ehk haldusõigusest tulenev ohtu ennetav või kõrvaldav tegevus. (Politseiameti 2007: PA_2-16.2/7929)

2.1.1. Isiku kinnipidamine süüteomenetluses

Riigi ülesanne on kaitsta ühiskonna väärtusi ehk õigushüvesid. Õigushüved tulenevad põhiseadusest ja teistest seadustest, nt õigus elule, tervisele, vabadusele, omandile jne. Õigushüvesid saab kaitsta tsiviil-, haldus- või karistusõiguse kaudu ning valiku tegemine,

millist õigushüve mis viisil kaitsta, on seadusandja ehk Riigikogu pädevuses. (Ploom 2004 : 26)

Karistusõigust tuleb kasutada ainult kõige olulisemate õigushüvede kaitseks, sätestades keelunormid ja karistused. Keelunorm võib olla kas kuriteo- või väärteokoosseis, sõltuvalt sellest, milline karistus on keelunormi rikkumise eest ette nähtud. See on formaalne alus kuritegude ja väärtegude eristamiseks. (Ploom 2004: 27)

Kriminaalmenetluses toimub isiku kahtlustatavana kinnipidamine kuni 48 tunniks kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 217 järgi. Kuriteo pealtnägija, kelle isikut ei ole tuvastatud ja kes keeldub tunnistajana osalemast, saab kriminaalmenetluse raames kinni pidada kuni 12 tunniks KrMS § 170 lõige 3 alusel. Isikut, kelle kohta on põhjendatult alust arvata, et ta on toime pannud väärteo, võib kuni 48 tundi kinni pidada väärteomenetluse seaduse § 44 alusel.

Süüteo kinnipidamise eelduseks on, et süüteo teatavas teabes on sedastatud süüteo tunnused KrMS § 194. Kuriteo tunnused on kirjeldatud karistusseadustikus ning väärteokoosseisud nii karistusseadustikus kui valdkonna eriseadustes.

Süüteokoosseis on karistusseaduse eriosas karistatava teo tunnuste kogum. Samas tuleb arvestada, et süüteokoosseisu tuvastamine ei tähenda veel süüteo olemasolu inimese teos. Viimane on olemas alles siis, kui tuvastatakse ka teo õigusvastamus ja süülisus.

Menetleja on kohustatud hankima informatsiooni ning koguma tõendeid nende asjaolude kohta, millised on loetletud KrMS § 62, nendeks tõendamiseseme asjaoludeks on:

- 1) kuriteo toimepanemise aeg, koht ja viis ning muud kuriteo tehiod;
- 2) kuriteokoosseis;
- 3) kuriteo toimepannud isiku süü;
- 4) kuriteo toimepannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud. (Krüger 2006: 42)

Kui peatuda pikemalt tõendamise sisulisel poolel, siis seda iseloomustavad järgmised aspektid:

Sündmus, mida on tarvis uurida ja mille kohta on vajalik anda karistusõiguslik hinnang, on *minevikusündmus*, olgu siis tegu veidi aega enne menetlejale teatavaks saamist asetleidnu või kaugema aja taga toimunuga.

Iga sündmus jätab endast mingid *jäljed*, mis sisaldavad vähemal või enamal määral informatsiooni sündmusest või sellega lahutamatult seonduvatest asjaoludest. Jäänud jälg võib kajastuda keskkonnas, mõnel materiaalse maailma elutul või elusal objektil. Jälg võib kujutada endast ka iseseisvat materiaalse maailma objekti. Jälg on kindlasti olemas inimväljus nii teo tegija, tema kaasosaliste, kui teiste inimeste väljus nägemis-, kuulmis- või võimalike muude tajumismeelte läbi salvestatuna. Menetleja ülesandeks on tuvastada teemasse puutuvad kohad, objektid ning inimesed, leida ja tuua esile asjakohased jäljed ning fikseerida nende olemasolu sellisena, nagu nad hetkel on.

Kuna aeg liigub peatumatult edasi, ei ole ainuüksi uuritav sündmus ise mineviku nähtuseks, vaid selleks võib saada ka sündmusest kõnelev jälg või osa sellest. Iga “uus olevik” annab meile vähemkvaliteetsemaid jälgi – käidavates kohtades olevad jäljed hävinevad kõrvaliste inimeste teadmatu sagimise tulemusel või segunevad eristamatuks uute inimtegevuse jälgedega, ilmastikuolud hävitavad pinnasel leiduvad jalatsijäljed, aja möödudes inimeste välju tuhmitub või leiab aset konkreetse väljupildi adekvaatsust rikkuv paljude erinevate väljupiltide segunemine jne.

Seega omandab väärtuse informatsiooni kogumise intensiivsus – mida lühem on aeg toimunu ja jälgede otsima hakkamise vahel, mida rohkem jälgi sündmusest vähema aja möödumise jooksul suudetakse leida, seda täpsem ja terviklikum pilt uuritavast sündmusest saadakse. Kuivõrd karistatava teo toimepanemise eest on ettenähtud karistus, on iga teo toimepanija, vältimaks karistust, huvitatud sellest, et ei suudetaks tõendada tema seotust teoga. Seetõttu püüab ta mitte jätta temani viivaid jälgi (kinnaste kasutamine, maski kandmine, tehtu saladuses hoidmine isegi oma lähedaste eest jm), neid kõrvaldada-hävitada, neid peita või saavutada muul viisil jälgede varjutatus menetleja eest (tunnistajate mõjutamine vaikimisele või valeütluste andmisele, kunstalibi loomine, mingi asjaolu esinemisele “ohutu” selgituse leidmine jm). Kõik eelmainitud tegevused takistavad menetlejal liikumist tõe poole. Siitki nähtub tarvidus menetleda igit asja võimalikult intensiivselt, andmaks tegijale vähem aega ning võimalusi tõe ilmsikstuleku takistamise korraldamiseks. (Krüger 2006: 29)

2.1.2. Tõendi sisule esitatavad nõuded

Tõend peab sisaldama tõendusteavet, s.o kriminaalmenetluses olulisi asjaolusid tuvastavat teavet. Tõendi sisuks ongi teave, mis puudutab-käsitleb kriminaalmenetluse seisukohast olulisi asjaolusid – **kõneleb millestki, ilma mille teadmista pole võimalik järeldada:**

- kas leidis aset karistatav tegu või ei leidnud;
- kes oli selle teo toimepanija, kas toimepanija oli ühtlasi teo täideviija või osavõtja kas kihutajana või kaasaaitajana. (Krüger 2006: 27)

Üks olulisemaid ja kiiremini kaduvaks tõendi vormiks on isiku mälus talletuvad kuriteo jäljed. Järgnevas tabelis 3 on esitatud KrMS- s sätestatud tõendite vorm ja kogumise viis isikuliste tõendite hankimiseks ja talletamiseks.

Tabel 3. Tõendite kogumise viis KrMS (Krüger 2007: 43)

TÕEND	TÕENDI KOGUMISE VIIS	TÕENDI VORM
Kahtlustatava ütlus	Kahtlustatava ülekuulamine (§ 75, § 217 lg.7, § 33, § 34)	Kahtlustatava ülekuulamise protokoll (§ 76)
Kahtlustatava ütlus	Kahtlustatava vastastamine kas kannatanuga, tunnistajaga või teise kahtlustatavaga (§ 77)	Vastastamise protokoll (§ 78)
Kahtlustatava ütlus	Kahtlustatava ütluste seostamine olustikuga (§ 79)	Ütluste ja olustiku seostamise protokoll (§ 80)
Kahtlustatava ütlus	Isiku, asja või muu objekti äratundmiseks esitamine kahtlustatavale (§ 81)	Äratundmiseks esitamise protokoll (§ 82)
Kannatanu ütlus	Kannatanu ülekuulamine (§ 37, § 38, §§ 67-73)	Kannatanu ülekuulamise protokoll, tunnistaja ülekuulamise protokoll koos §-s 38 sätestatuga protokollis sissejuhatavas osas (§ 74)
Kannatanu ütlus	Vastastamine kas kahtlustatavaga või tunnistajaga või teise kannatanuga (§ 77)	Vastastamise protokoll (§ 78)

„Tabel....järgneb“		
Kannatanu ütlus	Kannatanu ütluste seostamine olustikuga (§ 79)	Ütluste ja olustiku seostamise protokoll (§ 80)
Kannatanu ütlus	Isiku, asja või muu objekti äratundmiseks esitamine kannatanule (§ 81)	Äratundmiseks esitamise protokoll (§ 82)
Tunnistaja ütlus	Tunnistaja ülekuulamine (§ 66, §§ 67-73)	Tunnistaja ülekuulamise protokoll (§ 74)
Tunnistaja ütlus	Vastastamine kas kahtlustatavaga, kannatanuga või teise tunnistajaga (§ 77)	Vastastamise protokoll (§ 78)
Tunnistaja ütlus	Tunnistaja ütluste seostamine olustikuga (§ 79)	Ütluste ja olustiku seostamise protokoll (§ 80)
Tunnistaja ütlus	Isiku, asja või muu objekti äratundmiseks esitamine tunnistajale (§ 81)	Äratundmiseks esitamise protokoll (§ 82)
Ekspertiisiakti selgitamisel	Ekspertiisi ülekuulamine (§ 95, § 98, § 107, § 109, §§ 68-69)	Tunnistaja ülekuulamise protokoll (§ 74)

Tabelist tuleneb, et esmatähtis on tuvastada süüteo toimepanija, tunnistajad ja kannatanud.

2.1.3. Karistusseadustikus sätestatud massirahutustega seonduvad süüteod (KarS)

Massirahutusel sooritavad isiku süütegusid, mille takistamiseks ja tõkestamiseks on politsei kohustatud koheselt sekkuma. Nendeks on massirahutuse süüteod: 1) avaliku korra rikkumise ja massirahutustega seotud (KarS § 262, 263, 238, 239); 2) omavolilise sissetungiga seotud (KarS § 266) 3) võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku laimamise ja solvamisega seotud (KarS § 275) ja 4) vägivalda kasutamises võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku suhtes (KarS § 274).

- **Massirahutustega seotud süüteod** (KarS § 238, 239) seisnevad avaliku korra rikkumises stiihiliselt kogunenud rahvahulga poolt. Nimetatud rikkumiste järgi sekkub politsei massilistele korratustele, millega kaasneb rüüstamine, purustamine, süütamine, relvastatud vastupanu võimudele või muu taoline tegevus. Vastutavad selle rikkumise eest organisaatorid ja sellest aktiivsed osavõtjad siis üldreeglina võetakse süüteo toimepanija vastutusele KarS § 238 järgi. Samuti kui eespool kirjeldatud tegu on toime pandud näo varjamisega näokatte või maskiga või muul viisil mis takistab isiku tuvastamist, võetakse süüteo toimepanija vastutusele KarS § 239 lg 2 järgi. (Pille 2000: 10)
- **Avalik kord** on reeglitega kinnistatud kodanikevahelisi suhteid, mis tagavad ühiskondliku rahulikkuse, normaalsed tingimused tööks ja puhkuseks ning kodanikele oma õiguste teostamise. Neid suhteid kinnistavate käitumisreeglite ignoreerimises avaldubki avaliku korra rikkumine ja politsei peab sekkuma. Avaliku korra rikkumisega on tegemist siis, kui tegu väljendub: määramises, mürgeldamises, avalike kohtade rüvetamises või rüüstamises. Avaliku korra rikkumine on sooritatud näo varjamisega, sellisel moel mis takistas isiku tuvastamist, on see eriti ohtlik, kuna kurjategija võib põgeneda ja jätkata süütegude toimepanemist. Samuti on väga ohtlik ja nõuab kuritegeliku isiku kohest kinnipidamist, kui avaliku korra rikkumine toimus relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkeainega ähvardades või grupi poolt. Süüteo toimepanija tegu vastab KarS § 262 või 263 koosseisule ja järgneb vastutus. (Pille 2000: 10)
- **Omavolilise sissetungi** all tuleb mõista tegevust, kus valdaja tahte vastaselt on sisse tungitud ebaseaduslikult võõrasse hoonesse, ruumi, sõidukisse või piirdega alale. Antud tegevus võib toimuda massirahutuse käigus kui grupp vandaalitsejaid otsustab hakata lõhkuma eraisikutele kuuluvat vara. Politseil on sekkumiseks kurjategijate tõkestamiseks otsene kohustus. Eriti ohtlik on olukord kus isikud üksi või grupiviisiliselt tarvitades vägivalda ja oma nägu varjates tundivad võõrale territooriumile ehk eravaldusse. Omavoliline sissetung on karistatav KarS § 266 järgi. Eriti ohtlik on teguviis kui omavolilise sissetungi tagajärjel saavad kannatada süütu inimesed. (KarS § 266 lg 3). (Pille 2000: 10)

- **Massirahutuste ajal esineb politseiametnike suhtes sageli vägivalda juhtumeid. Vägivalla** all tuleb mõelda mitte igasugust aktiivset vastutegutsemist võimuesindajale, vägivald väljendub tegevuses, mis takistab politseiametniku ametialase kohustuse täitmist. Eelpool toodud normide rikkumise eest kannab õiguskorraldajate vastutust KarS § 274 lg 1,2 alusel. Karistus, vägivalda kasutamine ametiisiku suhtes on rahaline karistus või vangistus (Pille 2000:10).
- Karistatavaks osutub teguviis, kui **võimuesindajat solvatakse** või laimatakse momendil kui politseiametnik tegeleb ametikohustuste täitmisega (KarS § 275). Selline teguviis häirib politseiametniku tööülesannete täitmist ja nõuab kohest reageerimist rikkujate kinnipidamiseks ja karistamiseks. Taktikaliselt on vajalik aktiivne tegutsemine, sest mittereageerimine kahjustab võimuesindaja mainet ja samaaegselt soosib kõrvalseisvate isikute kuritegeliku käitumise jätkumist.

2.1.4. Kriminaalmenetlusseadustikus esitatud nõuded isiku kinnipidamisele (KrMS)

Kuritegu peab tõendama tuginedes kriminaalmenetlusseadustikus sätestatule.

Asjaolude kogum, mida tuleb menetluses tõendusteabe kogumisel ja tõendamisel tuvastada, nimetatakse tõendamisesemeks.

Kriminaalmenetluse seadustiku § 62 järgi on tõendamiseseme asjaolud järgmised:

- 1) kuriteo toimepanemise aeg, koht ja viis ning muud tehioolud;
- 2) kuriteokoosseis
- 3) kuriteo toimepannud isiku süü
- 4) kuriteo toimepannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud

Mida peab tõendamiseseme asjaolude tuvastamisel jälgima, on koondatud tabelisse 4.

Tabel 4. Tõendamiseseme asjaolud

Teo toimepanemise aja tuvastamine	Tuleb lähtuda sellest, et tegu on toime pandud sellel ajal, kui isik süütegu toime pannes tegutses või oli õiguslikult kohustatud, st tegevusetusdelikti puhul see aeg, kui ta pidi tegutsema ja ei tegutsenud
Teo toimepanemise koha tuvastamisel	Tuleb kindlaks teha just see koht, kus isik tegutses või pidi tegutsema või saabus teo tagajärg või isiku kujutluse järgi pidi saabuma tagajärg
Toimepanemise viisi kindlaks tegemisel	Tuleb tuvastada nii see kuidas, millisel moel tegu toime pandi ja lisaks veel millega, milline oli toimepanemise vahend jms
Tehiolud	Võivad olla mistahes muud teole või tegevusetusele viitavad seaduses mitte kirjeldatud asjaolud, mis ilmnevad sündmuse uurimisel

Seega peab politsei eriuksuse poolt fikseerima massirahutuse käigus kurjategija isik, et tema tegu vastab süüteo koosseisule, asukoht (nii tunnistaja ja süüteo toimepanija), toimepanemise aeg, toimepanemise koht, sündmuse asjaolud. Tuleb tuvastada nii see kuidas, millisel moel tegu toime pandi ja lisaks veel millega, milline oli toimepanemise vahend (näiteks, süüte vahend, nuga, kaigas, tulirelv jne). Sellist süütegu on parimal viisil võimalik tõendada tunnistajate ütluste, foto või videosalvestusega.

Isiku kahtlustatavana kinnipidamine KrMS § 217 lg 1 järgi on menetlustoiming, mis seisneb isikult kuni 48 tunniks vabaduse võtmises.

Kinnipidamise kohta koostatakse kinnipidamisprotokoll. Isik peetakse kahtlustatavana kinni, kui: 1) ta on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda; 2) kuriteo pealtnägija või kannatanu osutab temale kui kuriteo toimepanijale; 3) kuriteojäljed viitavad temale kui kuriteo toimepannud isikule. Kuriteole viitavate muude andmete põhjal võib isiku kahtlustatavana kinni pidada, kui: 1) ta püüab põgeneda; 2) ei ole tuvastatud tema isikut; 3) ta võib jätkuvalt toime panna kuritegusid; 4) ta võib kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda või seda muul viisil takistada. (KrMS § 217 lg 2,3)

Kuriteo pealtnägija, kelle isikut ei ole tuvastatud ja kes keeldub tunnistajana osalemast, saab kriminaalmenetluse raames kinni pidada kuni 12 tunniks KrMS § 170 lõige 3 alusel.

Tunnistajale selgitatakse tema õigusi ja kohustusi ning õigust kirjutada ütlused omakäeliselt. Tunnistajat võib üle kuulata üksnes tõendamiseseme asjaolude kohta. Keelatud on esitada suunavaid küsimusi. (KrMS § 68 lg 1,4)

2.1.5. Väärteomenetluse seadustik (VTMS)

Väärteona on karistatav nii tahtlik kui ettevaatamatu tegu (KarS § 15 lg 3). Politseiametnikud peavad kinni isiku kes pani toime õigusrikkumise ja muretsevad vajalikud tõendid isiku süüteo kohta. Isiku süütegu tõendatakse tunnistajate ütluste, videosalvestuse ja teiste tõenditega mille alusel on hiljem võimalik tõendada isiku tegevust.

Politsei tegevus, isiku kinnipidamisel on suutlikus ära hoida ja tõkestada õigusnormide mittejärgimist ja väärtuslike õigushüvede kahjustamist. Korrarikkumise korral on võimalik veel üksnes tegeleda kahju vähendamise ja kahju edasise suurenemise ärahoidmisega (Laaring jt 2010: 19).

Politsei poolt kasutatav meede isiku kinnipidamiseks peab olema **kohane**. Kohane on meede juhul, kui soovitatav eesmärk on sellise meetme kohaldamisega saavutatav. Kui meede ei sobi ohu tõrjumiseks siis ei tohi meedet tema ebakohasuse tõttu rakendada. (Laaring jt 2010: 60)

Isikut, kelle kohta on põhjendatult alust arvata, et ta on toime pannud väärteo (VTMS § 44 lg1 p1-4) alusel, antud isiku suhtes kehtivad tabelis 5 toodud meetmed kinnipidamiseks

Tabel 5. VTMS § 44 alusel isikute kinnipidamine

Isiku kinnipidamise koht VTMS § 44 lg 2	<ul style="list-style-type: none"> • Isik toimetatakse politseiasutusse • VTMS § 45 kohaselt teostab isiku kinnipidanud pädev menetleja isiku toimetamist oma ametiruumi • Politsei arestimajja
Isiku kinnipidamise alused, õiguslik kuni 48 tundi. VTMS § 44 lg 1	<ul style="list-style-type: none"> • Isik püüab põgeneda • Isikut ei ole tuvastatud • On olemas oht, et isik jätkab väärteo toimepanemist • Võib väärteomenetlust takistada või sellest kõrvale hoida
Kinnipidamist teostavad isikud. VTMS § 45 lg 1	<ul style="list-style-type: none"> • Politseiametnik • Maksu ja tolliameti tollieeskirjade järelevalve alase pädevusega ametnik jt.

Juhul kui kinnipidamise alused esinevad ja kinnipidamine on vältimatu, peetakse isik kinni, sulgedes ta ruumi või sõidukisse või piirates muul olulisel määral tema füüsilist vabadust. Politsei peab igakordselt hindama olukorda ning vastavalt käituma, arvestades muuhulgas olemasolevaid võimalusi. Võimalik käitumine sõltub nii isiku kinnipidamise ajast, kohast kui ka politseiametnike ja kinnipeetavate isikute arvust. (Laaring jt. 2010: 60)

2.1.6. Avaliku koosoleku seadus (AvKS)

Avalik koosolek on avalikus kohas, vabas õhus, inimeste poolt korraldatud koosolek. Tegevus selleks, et mingi grupp inimesi saaks näidata oma rahulolu või rahulolematust maailmas toimuvate probleemide osas. (AvKS § 2)

Tuleb jälgida, et koosolekud ei muutuks vägivaldseks ega ohustaks riigi julgeolekut. Peab olema tagatud avalik kord ja liiklusohutus. (AvKS § 1 lg 2) Avaliku korda ja liiklusohutust peab tagama politsei.

Keelatud on avalikud koosolekud, mis on suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse vastu või kehtiva riigikorra vägivaldsele muutmisele. Keelatud on koosolekud, mis õhutavad vägivaldselt rikkuma Eesti Vabariigi territoriaalset terviklikkust, koosolekud, mis õhutavad vihkamist, vägivalda ja rassismi. Samuti on keelatud avalikud koosolekud, mis on suunatud inimeste usuvabaduse vastu. Keelatud on avalikud koosolekud mis õhutavad rikkuma avalikku korda või riivab kõlblust. (AvKS § 3)

Avaliku koosolekute korraldajad peavad kinni pidama koosoleku läbiviimise nõuetest (AvKS § 14²). On oluline jälgida korraldajate poolt, kus toimub avalik koosolek. Koosoleku organiseerija peab jälgima, et avalik koosolek ei satuks kohta mis on seadusega keelatud. (AvKS § 5)

Seadusega on koosoleku pidamine keelatud järgmistes kohtades:

- Seadusega on keelatud koosolekuid läbi viia: piiripunktis ja riigipiirile lähemal kui 300 meetrit. See on oluline selleks, et ei tekiks piiritülisid, kuna naaberriik ei pruugi teada millisel eesmärgil toimub koosolek;
- Kaitseväe struktuuriüksuse territooriumil ja sellele lähemal kui 50 meetrit;
- sillal, rööbasteel ja kaevanduses;
- kõrgepingeliini all;
- nakkushaiguse levikualal;

- looduslikult ohtlikus või muus isikutele ohtlikus kohas.

Avalikust koosolekust osavõtjad (AvKS § 13 lg 2), on kohustatud käituma koosolekul rahumeelselt ja täitma koosoleku korraldaja, korrapidaja, politseiametniku, päästeteenistujate ning meditsiinitöötajate korraldusi.

Politseiametnikul on õigus sekkuda ja kõrvaldada koosolekult need isikud, kes rikuvad avalikku korda või kelle kohta on alust arvata, et nad võivad ette valmistada või toime panna kuriteo (AvKS § 14 lg 1).

Politseiametnikud sekkuvad avaliku korra rikkumisse AvKS § 14 lg 2 alusel juhul kui koosolekul toimuv on keelatud ja koosoleku korraldaja ei lõpeta politseiametniku korraldusel koosolekut.

2.1.7. Politsei ja piirivalveseaduses sätestatud nõuded isiku kinnipidamisele

Isikute kinnipidamise puhul on tegemist kõige rohkem isiku põhiõigusi riivava erimeetmega. Isikult võib vabaduse võtta ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras ning kedagi ei tohi ilma kohtu loata kinni pidada üle 48 tunni. Politsei ja Piirivalve seaduse (PolS ja PVS) § 7³³ lg 1 p1-3 kohaselt on politseil õigus pidada isik kinni järgmistel juhtudel:

- 1) vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks;
- 2) isiku elu või kehalist puutumatus ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks;
- 3) viibimiskeelu või kohtu poolt kehtestatud lähenemiskeelu tagamiseks.

Isikut saab kinni pidada ka juhtudel, kui oht ei lähtu temast endast teistele isikutele. See hõlmab juhtumeid, kus isik peetakse kinni tema enda kaitseks, kus isik oma tegevuse või tegevusetusega ohustab iseennast ja politsei peab ta kinni tema elu või kehalise puutumatus kaitse eesmärgil. Meetme kohaldamine sõltub alati konkreetsetest asjaoludest ning politseil tuleb igakordselt hinnata, kas sekkumata jätmise korral tekiks oht isikule. Mis puudutab viibimiskeelu või lähenemiskeelu rikkumist, siis nendel juhtudel ei pea ära ootama isiku suhtes ohu tekkimist. Oht, kui selline tekib juba puhtalt viibimiskeelu või lähenemiskeelu rikkumise faktiga.

Kõikide eelpool nimetatud aluste puhul tuleb alati arvestada proportsionaalsuse põhimõtet. Isiku kinnipidamine kui oluliselt õigusi riivav meede on õigustatud üksnes siis, kui muul viisil ei õnnestu ohtu tõrjuda või eesmärki saavutada ning kinnipidamine on vältimatu. Alati tuleb kaaluda isiku kinnipidamisele ka muid alternatiive. Juhul, kui kinnipidamise alused esinevad ja kinnipidamine on vältimatu, peetakse isik kinni, sulgedes ta ruumi või sõidukisse või piirates muul viisil olulisel määral tema füüsilist vabadust. Politsei peab igakordselt hindama olukorda ning vastavalt käituma, arvestades muuhulgas olemasolevaid võimalusi. Võimalik käitumine sõltub nii isiku kinnipidamise ajast, kohast kui ka politseiametnike ja kinnipeetavate isikute arvust. Juhul, kui isiku kinnipidamise alus tuleneb muust seadusest (kahtlustatav, süüdistatav, põgenenud vahistatu või kinnipeetu, tagaotsitav, Eestis seadusliku aluseta viibiv isik jne), lähtutakse vastavast eriseadusest. (Politsei järelevalve menetluse õppematerjal: 58-62)

Politsei on kohustatud viivitamata teatama kinnipeetud isikule talle arusaadavas keeles ja viisil kinnipidamise põhjusest, selgitama talle tema õigusi ning andma võimaluse teatada kinnipidamisest lähedasele. Kui isik ei ole ise võimeline kinnipidamisest oma lähedasele teatama, teavitab lähedast korrakaitseorgan. Alaealise isiku või muu piiratud teovõimega isiku kinnipidamisel on korrakaitseorgan kohustatud esimesel võimalusel teavitama tema seaduslikku esindajat. Kui kinnipeetud isik soovib, antakse talle võimalus teatada kinnipidamisest lisaks lähedasele ka esindajale (PolS ja PVS § 7³³ lg 3 p3). Esindajaks võib siinkohal olla näiteks advokaat. Üldjuhul on siin tegemist nõuetega, mis tulenevad nii PolS ja PVS kui ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist ning seetõttu on isiku õiguste tagamine ülimalt oluline. (Politsei järelevalve menetluse õppematerjal: 58-62)

Kui politsei on isiku kinnipidanud, tuleb talle selgitada tema õigusi. Kuna isiku kinnipidamisel riivatakse intensiivselt isiku põhiõigusi, on isiku jaoks tema õiguste teadmine väga tähtis ning selle tulemusena saab isik vajadusel oma õigusi kaitsta.

Kinnipeetud isikule tuleb selgitada järgmisi õigusi:

- 1) õigus teada saada kinnipidamise põhjus;
- 2) õigus mitte olla kinni peetud üle 48 tunni ilma kohtu loata;
- 3) õigus teatada kinnipidamisest oma lähedasele ja esindajale;
- 4) õigus olla ära kuulatud;

- 5) õigus esitada vaie politseiasutuse juhile või kaebus halduskohtule;
- 6) õigus tutvuda kinnipidamise protokolliga ning teha meetme tingimuste, käigu ja tulemuste ning protokolliga kohta avaldusi, mis protokollitakse.

Isiku kinnipidamise dokumenteerimine ehk protokollimine on alati kohustuslik, kui isik peetakse kinni massilise korratuse käigus ning teda peetakse kinni kauem kui 3 tundi. Protokollimine on kohustuslik ka juhul, kui seda nõuab kinnipeetud isik. Kuna kinnipidamine riivab oluliselt isiku õigusi, on ette nähtud ka selle protokollimine isiku soovil. Eelkõige täidab see isiku õiguste kaitse eesmärki ning samuti võimaldab see hiljem täiendavalt kontrollida nii kinnipidamise aluse olemasolu kui ka selle põhjendatust. Protokolliga on vaja tõendada tunnistajate ütluste ja videosalvestusega. Protokollist saab hiljem vaadata millised on tõendid, mis põhjusel isik kinni peeti ja kuidas kasutati isiku suhtes sundi.

Isikut võib lühiajaliselt kinni pidada ruumis, sõidukis või piirates muul viisil tema vabadust. Üldreeglina tuleks kinnipeetud isikut hoida politsei arestimajas. Samas juhul, kui on tegemist massilise korratusega ning seetõttu peetakse isikut kinni väljaspool arestimaja, tuleb isikule igal juhul tagada inimväärsed tingimused. Võimalusel tuleb tagada isiku kinnipidamisruumi jälgitavus jälgimisseadmestiku abil. Viimati nimetatul omab kahesugust eesmärki. Ühelt poolt tuleb jälgida, et kohas, mis ei ole spetsiaalselt kinnipidamiseks kohandatud, oleks tagatud isiku ohutus. Teiselt poolt on jälgimine vajalik isiku enda õiguste kaitseks. Juhul, kui on toime pandud rikkumisi, on võimalik isikul salvestisele tugineda. (Politsei järelevalve menetluse õppematerjal: 58-62)

Isikut võib kinni pidada kuni tema kinnipidamise aluseks olnud asjaolude äralangemiseni. Igal juhul ei tohi teda kinni pidada kauem kui 48 tundi. Selle aja möödudes tuleb isik igal juhul vabastada, välja arvatud juhul, kui on tekkinud uus täiendav alus tema kinnipidamiseks muu seaduse alusel. Sellisel juhul kohaldatakse isiku kinnipidamiseks muus seaduses sätestatud. Kui isikut peetakse kinni arestimajas, kohaldatakse vangistuseseaduse 4(vangistatu). ja 7(kinnine vangla). peatükis sätestatud. Isiku kinnipidamisel on politseil õigus kasutada vahetut sundi niikaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks mõõdapääsmatu. (Politsei järelevalve menetluse õppematerjal lk 58-62)

2.2. Kokkuvõtte nõuetest politseile avalikul üritusel isiku kinnipidamisele

Asukoha, põhjuse ja seaduse nõuete teadmine tagab õigusrikkuja kiire kinnipidamise selleks, et ta ei saaks süüte toimepanemist jätkata ning tema poolt toimepandud õigusvastasele teole järgneks õiglane karistus.

Isiku vabaduse piiramise õiguslikud alused VTMSi, KrMSi ja PPSi järgi on koondatud ülevaatlukusse tabelisse nr 6.

Tabel 6. Kokkuvõtte kinnipidamise nõuetest.

	Politsei ja piirivalveseadus	Väärteomenetluse seadus	Kriminaalmenetluse seadus
Tegu, mille puhul võib isiku kinni pidada	<ul style="list-style-type: none"> vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks; isiku elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks; viibimiskeelu või kohtu poolt kehtestatud lähenemiskeelu tagamiseks 	<ul style="list-style-type: none"> isik püüab põgeneda, ei ole tuvastatud tema isikut, isik võib toime panna väärtegu, isik võib väärteomenetlust takistada või sellest kõrvale hoida. 	<ul style="list-style-type: none"> isik oma tegevuse või tegevusetusega on süüdi kuriteos milles teda süüdistatakse isik on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda; kuriteo pealtnägija või kannatanu osutab isikule kui kuriteo toimepanijale kuriteojäljed viitavad isikule kui kuriteo toimepannud isikule. isik püüab põgeneda; ei ole tuvastatud tema isikut isik võib jätkuvalt toime panna kuritegu isik võib kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda või seda muul viisil takistada
Isik, kelle võib kinni pidada	<ul style="list-style-type: none"> isik peetakse kinni üksnes ohu tõrjumise eesmärgil. 	<ul style="list-style-type: none"> Kui isik on sooritanud kuriteo või väärteo. 	<ul style="list-style-type: none"> Isik on sooritanud kuriteo
Kinnipidamise aeg	Mitte üle 48 tunni	Mitte üle 48 tunni	Mitte üle 48 tunni

3. EMPIIRILISE UURINGU LÄBIVIIMINE

3.1. Uurimustöö olemus

Lõputöös kasutati empiirilist uurimust, mis on kaheosaline.

Uurimuse esimene osa hõlmas ekspertintervjuusid, kus küsitleti Politseiameti uurijate eksperdi abil neid uurijaid, kes tegelesid 2007.a aprillisündmuste süütegude menetlemisega. Uuringuga sooviti teada saada, kuidas olid tõendatud korda rikkunud isikute süüteod massirahutustes, mis olid süütegude uurimisel suurimateks probleemideks ja milliseid lahendusi pakuti kinnipeetavate isikute süütegude tõendamiseks.

Intervjuu viidi läbi 16. märtsil 2010.a Politseiameti uurijate eksperdiga, kes intervjuerimisel vastas kogu uurijate grupi (kümme liiget) eest. Uuriija(te) nimed ja koht jäetakse, vastastikusel kokkuleppel intervjueeritavatega, anonüümseks.

Intervjueeritavatele esitati kuus küsimust. Küsimustele paluti vastata avameelselt ja ausalt ning samuti jäeti õigus keelduda vastamast, kui intervjueeritav seda soovis. Ekspertidele esitati järgmised küsimused:

- Milline oli Teie tööülesanne 2007 aprilli rahutustele reageerimisel?
- Kuidas oli tõendatud 2007aasta aprillis kinnipeetute süüteod?
- Mis oli 2007 aasta aprillis kinnipeetud isikute süütegude uurimisel suurimateks probleemideks. Millist võimalust pakute probleemi lahendamiseks?
- Milliseid tõendeid oleks Teie arvates võimalik ja vajalik massirahutusel kinnipeetud isikute süütegude tõendamisel kasutada?
- Kas Te olete kursis kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistusega massirahutusel osalenud korrarikkujate kinnipidamiseks ja süütegude tõendamiseks? Jaatava vastuse puhul palun taktika lühikirjeldus ja soovi korral taktika parandamise vajadus Teie tööülesandest lähtuvalt.
- Mida peate veel oluliseks ära märkida, et tagada massirahutusel toimepandud süütegude kvaliteetne menetlemine.

Uurimustöö teises osas analüüsitakse teooriat ekspertintervjuude tulemustest lähtuvalt, pakkumaks välja parim viis tagada seaduslik alus isikute kinnipidamisel ja nende süütegude tõendamisel. Oluliseks peetakse teadasaamist, millise kuriteo eest on õigus isikuid kinni pidada, kui pikk on kinnipidamise aja kestus ja kuidas tagada kinnipidamisel inimõigused. Järgnev uuring näitab, et seaduste tagamine on võimalik kui politsei kiirreageerijatel on vastav erialane väljaõppe.

3.2. Uuringu tulemused

3.2.1. 2007 aprillirahutustes korda rikkunud isikute süütegude tõendamine

Ekspertintervjuudest selgus, et 2007 aastal massirahutuste käigus tõendati kinnipeetute süüteod järgnevalt:

1. video – ja fotomaterjali abil (kas need on saadud kolmandatelt isikutelt?),
2. otseste asitõendite abil (isikute kinnipidamine koos nende poolt varastatud esemetega),
3. tunnistajate ütluste kaasabil,
4. politseioperatsioonist osavõtjate tunnistuste, videokaameratega salvestatud materjalide abil

3.2.2. 2007 aasta massirahutuste käigus süütegude uurimisel ilmnunud suuremad probleemid

Uurijate poolt toodi välja suurimate probleemidena:

1. isikute kinnipidamine ei olnud korrektselt fikseeritud (ajanappus, pingeline olukord, kiirkorras väljatöötatud ettekanne isikute kinnipidamise kohta, mis sisaldas miinimuminfot selle kohta, miks isik kinni peeti ja kelle poolt. Sellised ettekanded olid täidetud puudulikult ning hiljem oli raske kinnipeetud isikut millegi konkreetsega siduda),
2. äravõetud asitõendid olid isikutega seostamata (kinnipidamist teostanud politseinike poolt kokku kogutud varastatud esemed),

3. väärtomenetluse protsess venis (kaebused otsuste kohta esitati Riigikohtuni välja),
4. isikute ja väärtegade suurt arvu arvestades, ei olnud tunnistajate leidmine sageli võimalik,
5. ressursside vähesuse tõttu tõendati kahtlustatava isiku süüd minimaalsete tõenditega (kui leiti üks tõend, siis rohkem juurde ei otsitud).

Autor pakub probleemi lahendusteks:

1. meedia poolt salvestatud materjalide kasutamist,
2. politsei poolt salvestatud videomaterjalide kasutamist (N isik koos esemetega on kinnipeetud, enne tema kinnipidamisruumi paigutamist loeb teda kinnipidanud politseiametnik kaamerasse üles, kellega tegu, kust ta toodi, kas teole on ka tunnistajaid. See tingiks ka selle, et nimetatud kinnipidamist teostanud politseiametnikku ennast oleks hiljem võimalik tunnistajana üle kuulata, kuna on tõenäosus, et ta mäletab sündmust kergemini, kui lihtsalt ettekandest paari tavafraasi lugedes),
3. tunnistajate ütluste kasutamist. (Direktion der Bereitschaftspolizei Rheinland-Pfalz Zentrale Aus- und Fortbildungsstelle)

3.2.3. Massirahutustel kinnipeetud isikute süütegude tõendamine ja süütegude kvaliteetne menetlemine

Uurijate arvates on kinnipeetud isikute süütegude tõendamisel kõige vajalikumad tõendid:

1. videotõendid,
2. fikseeritud asitõendid seostatult kinnipeetavaga

Massirahutustel toimepandud süütegude kvaliteetsel menetlemisel peetakse oluliseks:

1. politseiametnike korrektset käitumist esmasel isikute kinnipidamisel,
2. taoliste kuritegude puhul tuleb moodustada eraldi uurimisgrupp, mille minimaalseks suuruseks on 15 – 20 inimest ning see peaks koosnema:
  - uurimisametnikest,
  - jälitusametnikest,
  - korrakaitsepolitseinikest.

3. väärteprotokoll peab endas kajastama, milles menetlusalust isikut süüdistatakse ehk väärteto lühike kirjeldus peab kajastama kõike neid faktilisi asjaolusid, mille alusel on menetleja arvates võimalik lugeda süüteo koosseis täidetuks.

Autor rõhutab, et ükski uurija ei olnud kursis kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistusega massirahutustel osalenud korrariikujate kinnipidamiseks ja süütegude tõendamiseks.

3.2.4. Kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistuse puudumine

Eelnevast empiirilisest uurimisest selgus, et on vajalik uue kontseptsiooni loomine, mis oleks lihtne ja konkreetne. Selleks töötas autor välja uue kontseptsiooni, mis toetub Saksamaa politsei eriüksuse materjalidele. Antud juhendi saksakeelne nimetus on Direktion der Bereitschaftspolizei Rheinland-Pfalz Zentrale Aus- und Fortbildungsstelle.

Autori poolt kontseptsiooni väljatöötamise tingib asjaolu, et hetkel toimiv isikute kinnipidamine ja süüteo tõendamine on mahukas ja keeruline ning selle juhtimine liialt komplitseeritud ja menetluse käigus probleeme tekitav.

- Puudulik on kinnipidamise asitõendite seostamine isikuga ja selle fikseerimine videosalvestusena.
- Kurjategijate kohta käiv informatsioon liigub aeglaselt ja ülevaadet kriisipiirkonnas elavate kurjategijate kohta hakatakse otsima alles siis, kui toimumas on massirahutus. Kiirustamise tagajärjel jääb aga tulemus puudulikuks.
- Massirahutuste korral puudub vastav isikute süütegude tõendamise uurimisgrupp.
- Puudub koostöö ja ühisõppused massirahutuste ohjamiseks ja isikute kinnipidamiseks tavapolitsei ja uurijatega. (autor toob välja)

3.3. Kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistamise parendamine

Rahvamassi ohjeldamiseks ja süüteo korda saatnud isikute kinnipidamiseks on vajalik läbimõeldud, täpne, kiire ja efektiivne tegutsemine kiirreageerimisüksuste poolt. Selleks on vajalik erinevate politseiüksuste tihe koostöö ja valmisolek täpselt ja seaduslikult õige tegutsemine. (rõhutab autor)

Suuremaarvuliste massirahutuste käigus toimuvate kuritegude puhul (n aprillirahutused 2007) on parimaks variandiks kasutada selleks spetsiaalselt moodustatud **uurimisgrupp**., mille miinimumsuuruseks on 15 – 20 inimest ja see koosneks uurimis – ja jälitusametnikest ning korrakaitsepolitseinikest. Selline spetsialiseerunud uurimisgrupp tagaks kiire ja efektiivse koostöö isikute süütegude tõendamise. (autor rõhutab)

Kiire ja tõrgeteta juhtimise tagamiseks peab iga üksus täitma ainult oma otsese ülema käsku. Käsklused, mis saavad alguse operatsiooni juhilt, peavad jõudma üksuse liikmeni läbi kogu käsuliini, jätmata vahele ühtegi etappi (operatsiooni juht → kompanii ülem → rühmaülem → jaoülem → jao kinnivõtjad). Otsustamisõigus on delegeeritud kõrgele juhtimistasandile ja toimub tsentraalselt. (Almosen: 2003)

Massirahutuse käigus **tuleb jälgida** rahvamassi käitumist ja õigusrikkumise märkamisel edastada informatsioon eelnevalt kokkulepitud isikule, kelle pädevuses on anda luba, või mitte, isiku (-te) kinnipidamiseks. **Samal ajal toimub õigusrikkuja, ja võimalusel asitõendi (-te), videosalvestamine.**

Jõu kasutamisel juhitudakse kindlatest suunistest:

- lubada väiksemaid rikkumisi, et vältida agressiooni tekkimist;
- mitte tegutseda politseinike poolt individuaalselt (tegutsemine rühmades, juhi korraldusel);
- vastase austamine;
- juba kinnipeetud vastase puhul mitte kasutada vägivalda;
- mitte langeda provokatsioonide ohvriks;

- politseinik peab teadma, et teda loobitakse, sõimatakse, solvatakse, sellele mitte reageerida;
- alluvatelt täielik juhi korraldustele allumine. (Direktion der Bereitschaftspolizei Rheinland-Pfalz Zentrale Aus- und Fortbildungsstelle: kinnipidamise juhend)

Kinnivõtmine antakse ülesandeks eraldi jaole. Kinnivõetava transportimiseks pannakse läheduses valmis auto. Jaoulem määrab kaks kinnivõtjat, teised jaoliikmed julgestavad kinnivõtmist. Julgestuseks võib vajadusel appi võtta ka teise jao või koeragrupi. Kogu kohalviibiv struktuur peab olema teadlik eelseisvast kinnivõtmisest, et kõik oleksid valmis rahvahulga reageeringuks.(Almosen:2003)

Meeleavaldajate hulgast on **soovitav eemaldada ja kinni pidada** süütegude toimepanijad ja sellisele tegevusele üleskutsujad. Kinnivõtmist tuleb hoolikalt kaaluda ja ette valmistada, et olukord ei väljuks sekkumise tõttu kontrolli alt. Iseäranis ebaõnnestunud kinnipidamise katse tõstab meeleavaldajate enesetunnet ning politsei tõlgendab seda hõlpsasti hoobina oma autoriteedi pihta. Kinnipidamise võib teostada ka hiljem, jälgides süüteo toimepanijat.

Kinnivõtmist tuleb teostada ootamatult, nii et teised rahvahulgas ei jõuaks klammerduda kinnivõetava külge või teda vedavate politseinike külge. Kinnivõetav tuleb võimalikult kiiresti sündmuskohalt minema toimetada, et ei saaks tekkida vabastamiskatseid. Kinnivõtmist turvavad politseinikud peavad kiiresti liikuma kinnivõetava ja rahvamassi vahele. Kui kinnivõtmise õnnestumine ei ole kindel, tuleb sellest loobuda ja planeerida selles osas taktika uuesti.(Almosen:2003)

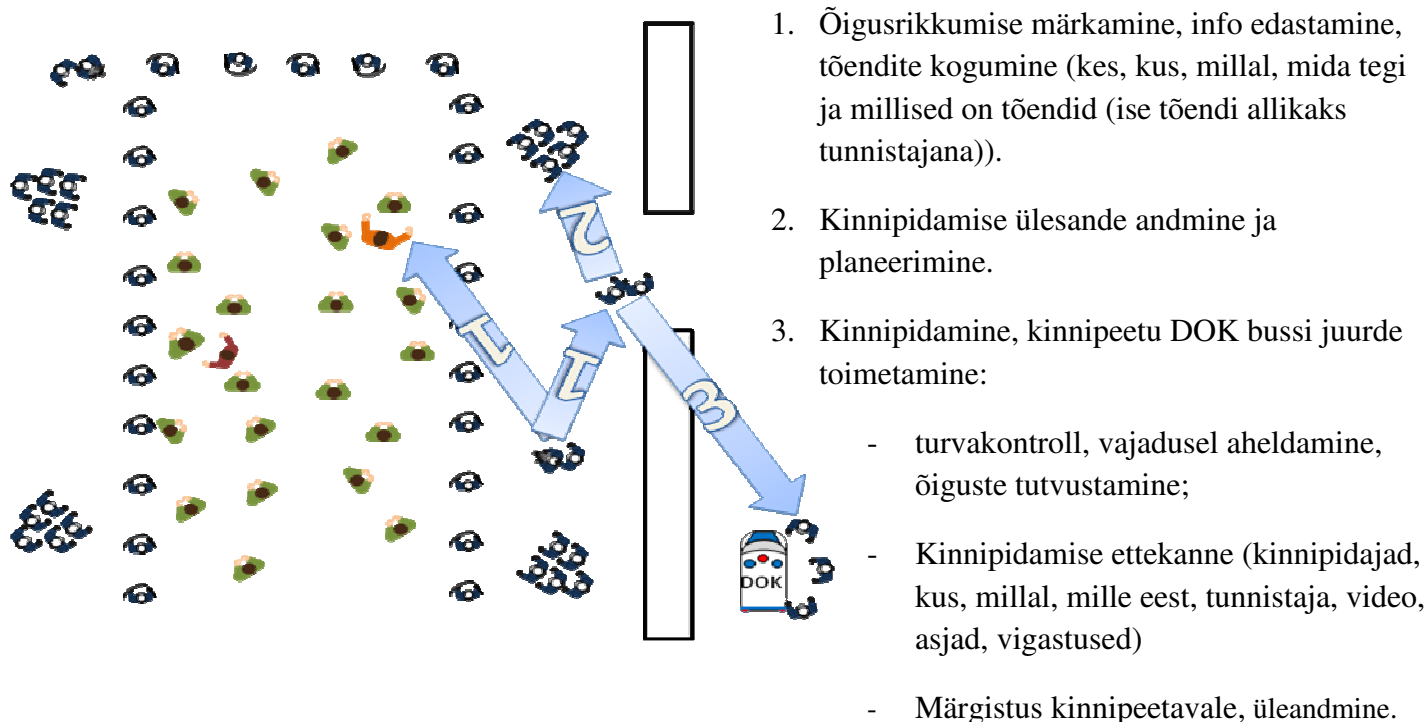
Kinnipeetud isik toimetatakse edasi sündmuskoha filtergruppi. **Filtergrupis** toimub isikuandmete tuvastamine, asitõendite märgistamine ja protokollimine. Filtergrupist antakse kinnipeetud isik(-ud) saatelehe alusel üle konvoile (relvastatud saatesalk) ja toimetatakse ühest kohast teise.(Siseministri määrus 2008:§ 2)

Tabel 7. Seadustikest tulenevad nõuded

Seadused	Põhjused avalikku korda rikkunud isikute kinnipidamine erinevate seaduste alusel	Kinnipidamise aeg
<p>PoIS ja PVS Politsei ja Piirivalve seadus (§ 7¹⁴. lg1-4., §7²⁹.lg 1)</p> <p>HMS Haldusmenetluse seadus (siseministri määrus nr 40. 05.08.08)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • alkoholi või narkojoobes isiku kainenema toimetamine kui ta ohustab iseennast või teisi isikuid • isiku psühhiaatrilisele ravile allutamine • alaealise kinnipidamine tema üle andmine kasvatusliku järelevalve sisseseadmiseks 	<p>Üle 3-4 tunni kestvat haldusmenetluse korras kinnipidamist tuleb fikseerida</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Ohu tõrjumine või korrarikkumise kõrvaldamiseks (§ 7¹⁴. lg1-4.) • Süüteo sooritanud isiku kinnipidamine. • isik kes sooritas süüteo ei põgeneks ega jätkaks kuritegude sooritamist. • Joobeseisundis isiku kainenema toimetamine §7²⁹.lg1 	<p>Kinnipidamine mitte üle 48 tunni</p> <p>Joobeseisundis kinnipidamise aeg mitte üle 24 tunni (PoIS ja PVS § 7³⁰)</p>
<p>VTMS Väärteomenetluse seadustik (§ 44 lg 1 p 1-4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Isiku tuvastamiseks • Isik püüab põgeneda • Isik võib toime panna väärtegeusid • Isik võib väärteomenetlust takistada • Isik võib väärteomenetlusest kõrvale hoida 	<p>Kinnipidamine mitte üle 48 tunni</p>
<p>KrMS Kriminaalmenetluse seadustik (§ 217 lg 2,3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • isik on tabatud kuriteo toimepanemiselt või vahetult pärast seda. • isik on kuriteo pealtnägija või kannatanu osutab temale kui kuriteo toimepanijale; • isiku võib kahtlustatavana kinni pidada, kui: <ol style="list-style-type: none"> 1) isik püüab põgeneda; 2) ei ole tuvastatud tema isikut; 3) isik võib jätkuvalt toime panna kuritegeusid; 4) isik võib kriminaalmenetlusest kõrvale hoiduda. 	<p>Kinnipidamine mitte üle 48 tunni</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Kahtlustatava kinnipidamine 	<p>Kinnipidamine kohtu ja vahistamismääruseta kuni 48 tundi KrMS § 7 lg 1.</p>

Isikute kinnipidamisel politseiametniku korrektne käitumine tagab edasise kvaliteetse menetluse. **Väärteoprotokoll**i koostamisel tuleb järgida, et isiku (-te) vastu suunatud süüdistus kajastaks kõiki faktilisi asjaolusid, mille alusel on menetlejal võimalik lugeda süüteo koosseis täideks. Väärteoprotokollist peab nähtuma, milles menetlusalust isikut süüdistatakse ja millest lähtuvalt väärteoprotokoll koostaja leiab, et väärteokoosseis on täidetud. Seadustikest tulenevad nõuded on koondatud tabelisse 7.

Autor rõhutab, et Joonisel 1 välja toodud taktikat kasutades on „kvaliteetselt tõendatud kinnipidamisi“ võimalised tegema ka baasoskustega üksused. Selleks on aga vajalik eelnev koolitus ja harjutamine. Samas tuleb silmas pidada, et mitme ülesande üheaegsel täitmisel ei täideta ühtki piisavalt kvaliteetselt. Seega tuleb keskenduda ühele põhiülesandele.

Joonis 1 Tõendamise ja kinnipidamisüksuse töö korraldus

Autor toob välja, et oluline ja vajalik roll on ka teiste politseiüksuste kaasamine ja koostöö, et võimaliku suuremahulise massirahutuse käigus oleks juhtfiguuride kinnipidamine võimalikult kiire ja efektiivne.

Tõendamise ja kinnipidamise töö korralduse joonis on autori poolt, koostöös juhendajaga Kiviste.J., välja töötatud tuginedes Saksamaalt pärit juhendile. Juhendi saksakeelne nimetus on Direktion der Bereitschaftspolizei Rheinland-Pfalz Zentrale Aus- und Fortbildungsstelle.

KOKKUVÕTE

Uurimistöo tulemusel selgus, et 2007 aasta aprillirahutuste käigus olid suurimateks probleemideks isikute kinnipidamisel ebakorrektned süüteoendite fikseerimine (tingituna ajanappusest, pingelisest olukorrast ning kiirkorras väljatöötatud ettekandest isikute kinnipidamise kohta, mis olid täidetud puudulikult), äravõetud asitõendid olid isikutega seostamata (kinnipidamist teostanud politseinike poolt kokku kogutud varastatud esemed) ja ressursside vähesuse tõttu tõendati kahtlustatava isiku süüd minimaalsete tõenditega (kui leiti üks tõend, siis rohkem juurde ei otsitud).

Seaduste analüüs näitas, et isikute kinnipidamisele on seadustes väga kõrged nõudmised ja seaduste täpne järgimine muudab isikute kinnipidamise väga keeruliseks.

Uuringust ilmnis fakt, et ükski uurija ei ole kursis kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistusega massirahutustel osalenud korrariikujate kinnipidamiseks ning koostöö puudumine mõjutab süütegude tulemuslikku tõendamist.

Samuti selgus, et taktikas on vähe pööratud tähelepanu tõendite kogumisele ja isiku kinnipidamisele. Taktikat saab parandada treenides koostööd süüteomenetluse teostajate ja kiirreageerimisjõududega.

Ekspertide arvates muudab isikute kinnipidamise massilise rahutuse käigus oluliselt efektiivsemaks politseiametnike korrektne käitumine ja massirahutuste tarvis loodav spetsiaalne uurimisgrupp, mille miinimumsuuruseks oleks 15 – 20 inimest ning mis koosneks uurimisametnikest, jälitusametnikest ja korrakaitsepolitseinikest.

Seega hüpotees: “Eesti politsei väljaõpe ja kasutatud taktika massirahutustel süütegude toimepanijate kinnipidamiseks ja süütegude tõendamiseks on puudulik” leidis kinnitust.

Kuna ka süütegude ebapiisav kirjeldamine väärteoprotokollis tingis väärteoasja hilisema lõpetamise, siis pidasid eksperdid oluliseks väärteoprotokolli koostamisel seda, et väärteo lühike kirjeldus kajastaks kõiki neid faktilisi asjaolusid, mille alusel on menetleja arvates võimalik lugeda süüteoaluste täidetuks ehk milles menetlusalust isikut süüdistatakse.

Uurimistöö eesmärgiks oli leida Eesti õigusruumi sobiv metoodika ja taktika massilise korratuse käigus süüteo toimepannud isikute kinnipidamiseks ja tõendusteabe korrektseks vormistamiseks. Autor pakub välja tõendamise ja kinnipidamisüksuse töö korraldamise kontseptsiooni, mis koosneb järgnevast:

1. Õigusrikkumise märkamine, info edastamine, tõendite kogumine (kes, kus, millal, mida tegi ja millised on tõendid (ise tõendi allikaks tunnistajana)).
2. Kinnipidamise ülesande andmine ja planeerimine.
3. Kinnipidamine, kinnipeetu DOK bussi juurde toimetamine:
  - turvakontroll, vajadusel aheldamine, õiguste tutvustamine;
  - Kinnipidamise ettekanne (kinnipidajad, kus, millal, mille eest, tunnistaja, video, asjad, vigastused)
  - Märgistus kinnipeetavale, üleandmine.

Kontseptsiooni rakendamiseks ja lahendamiseks teeb autor ettepanekud:

- Senisest enam viia läbi sisekoolitusi tõendite avastamiseks, kogumiseks ja talletamiseks massirahutuste olukorras eluliste juhtumite näitel,
- Viia läbi praktilisi õppusi süüteo toimepannud isikute kinnipidamiseks, samaaegselt kvaliteetselt tõendeid kogudes.

Töö väärtus seisneb selles, et väljatöötatud kontseptsiooni saab kasutada koolituste läbiviimisel ning vajadusel seda edasi arendada.

SUMMARY

The goal of the current thesis is to identify tactical opportunities for the rapid response units to detain and prove the offence of a person who has committed a crime.

The biggest problem is that detention of people during massive *disorder/rioting* and proving their *misdemeanour/offence* is not effective enough

In the theoretical part of the thesis there are described the capabilities of police officers who have different training. Also, there is given a review of different methods how the detention of people during massive disorder is exercised by a common police officer, a support unit officer, and a rapid response units officer. In the theoretical part of the thesis the work is based on **authors Saar, Kivila, Almosen, and there has been used police-based research.**

The exploratory part is based on a qualitative research method. As a research technique there was used **the method of interviewing and analysis of tactics.** Sample was formed by police investigators who were working with proving the offence of people involved in the rioting of the 4. April in 2007. From the investigators it was asked about their connection with the rapid response units work. Also, it was asked how it would be better to act when capturing suspects in order to prove their offence. In addition, it was researched how and what kind of evidence can be and is important to use in course of proving the misdemeanour of the detained persons. **During the analysis of tactics the methods of rapid response units officers were researched and it was proved that the tactics of detention have to be improved.**

From the results of the survey it turned out that during massive disorders the offences of the captured people who had committed the crimes were not fixated well enough. This means that the evidence collected by the police had no reference to the person who committed the offence and therefore the stolen objects could not be connected to the criminals and they could not be convicted.

This thesis has a practical value, helping the police and the rapid response unit officers to make collecting evidence referring to the detained people more effective. The method of detention can be practically used, can be well trained, and meets the claims of the law.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Almosen.K. 2003. Politseitaktika massilistel korratustel. 1999-2003 aasta lõpetanute seas. Publitseerimata lõputöö. Sisekaitseakadeemia, Tallinn
- Avaliku koosoleku seadus. 26.märts.1997. RT I 1997, 30,472; RT I 2009, 62, 405.
- Clements Lorei Der Schusswaffeneinsatz der Polizei, wissenschaftlicher verlag 1999 Berlin.
- Direktion der Bereitschaftspolizei Rheinland-Pfalz Zentrale Aus- und Fortbildungsstelle
- Eesti Vabariigi põhiseadus. 28. juuni 1992. RT 1992, 26, 349; RT I 2007, 33, 210.
- Ellonen.E., Nurmi.L., Raivola.P., Väliatalo.T., & Väliatalo.U. (Moor.M.). 2002. Politseitöö psühholoogia. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Haldusmenetluse seadus. 06.juuni.2001 RT I 2001, 58, 354; RT I 2009, 27, 164.
- Karistusseadustik 06.juuni.2001. RT I 2001, 61, 364; RT I 2010, 10, 44.
- Kriminaalmenetluse seadustik. 12.veebuar.2003 RT I 2003, 27, 166; RT I 2010, 8, 35.
- Kiehelä.H., & Virta.S. (Moor.M.). 2000. Lähipoltsei kui lähenemisviis. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Krüger.U. 2006. Kriminaalmenetlus. Tõendamine kohtueelses menetluses. Tallinn. Sisekaitseakadeemia.
- Kiviste.J., 2009. Kiirreageerimisüksuse õppuse meelespea. Tallinn. Sisekaitseakadeemia.
- Kokkuvõte 2007.a. aprilli sündustest. 09mai kaustas Y-kettal asuvad dokumendid
- Laaring. Künnapuu. Heinsoo. Mikiver.M., i.A. Politsei järelevalve menetlus. Õppevahend. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Mikiver.M., Roosve.T. 2001. Haldusõiguse üldosa. Tallinn. Sisekaitseakadeemia
- Pille.A. 2000. Avaliku korra grupiliste rikkumiste ennetamine ja tõkestamine. Paikuse: Sisekaitseakadeemia.
- Politseiameti direktori kk 08.11.2007. nr PA_2-16.2/7929.Tallinn.
- Politseiamet. Juhised isiku kinnipidamisel 2007. [http:// www.politsei.ee](http://www.politsei.ee).
- Politsei ja Piirivalve seadus. 06.mai.2009. RT I 2009, 26, 159; RT I 2009, 62, 405.
- Politseiseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde 2008.(seletuskiri).
- Ploom.T., Pajula. E., Väärteomenetlus II. Tallinn. Sisekaitseakadeemia
- Saar.J. 2007.Kriminaalpolitsei psühholoogia. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Saksamaa isikute kinnipidamise juhend. Saksamaa 2009. Teenistuslikuks kasutamiseks.
- Väärteomenetluse seadus.22.mai.2002 RT I 2002, 50, 313; RT I 2009, 68, 463.

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Politsei võimalik tegevus vastavalt rahvamassi tüübile.....	10
Tabel 2. De-eskalatsiooni taktika põhielemendid.....	11
Tabel 3. Tõendite kogumise viis.....	18-19
Tabel 4. tõendamiseseme asjaolud.....	21
Tabel 5. Isiku kinnipidamise tingimused, väärteomenetluse seaduse alusel.....	23
Tabel 6. Kokkuvõtte kinnipidamise nõuetest.....	28
Tabel 7. Seadustikest tulenevad nõuded.....	34-35

LISAD

Lisa 1

Intervjuuleht uurijatele

1. Milline oli Teie tööülesanne 2007 aprilli rahutustele reageerimisel?
2. Kuidas oli tõendatud 2007aasta aprillis kinnipeetute süüteod?
3. Mis oli 2007 aasta aprillis kinnipeetud isikute süütegude uurimisel suurimateks probleemideks. Millist võimalust pakute probleemi lahendamiseks?
4. Milliseid tõendeid oleks Teie arvates võimalik ja vajalik massirahutusel kinnipeetud isikute süütegude tõendamisel kasutada?
5. Kas Te olete kursis kiirreageerimisüksuste taktikalise ettevalmistusega massirahutusel osalenud korrarikkujate kinnipidamiseks ja süütegude tõendamiseks? Jaatava vastuse puhul palun taktika lühikirjeldus ja soovi korral taktika parandamise vajadus Teie tööülesandest lähtuvalt.
6. Vaba küsimus: Mida peate veel oluliseks ära märkida, et tagada massirahutusel toimepandud süütegude kvaliteetne menetlemine.